

KARTY PRACY DO ROZDZIAŁU III

Zadanie 1.

Źródło: Eutropiusz, *Zarys historii od założenia miasta* [fragment]

Lucjusz Tarkwiniusz Superbus [czyli Pyszny], siódmy i ostatni z królów, zwyciężył Wolsków, z Etruskami zawarł pokój i wybudował świątynię Jowiszowi na Kapitolu. Potem [...] utracił tron. [Wzburzenie wywołała śmierć Lukrecji, niewiasty ze znakomitego rodu, która została zbezczeszczone przez syna Tarkwiniusza i demonstracyjnie popełniła samobójstwo.] Z tego powodu Brutus, choć sam krewniak Tarkwiniuszy, podburzył lud i odebrał Tarkwiniuszowi panowanie. Także wojsko [...] wkrótce Tarkwiniusza opuściło [...], wobec czego z żoną swoją i dziećmi uszedł po 25 latach panowania. W ten sposób panowanie królów trwało lat 243 [...]. Odtąd zaczęto za miast jednego króla wybierać 2 konsulów [...].

Źródło: *Starożytność. Teksty źródłowe, komentarze i zagadnienia do historii w szkole średniej*, oprac. G. Chomicki, S. Sprawski, Kraków 1999, s. 195.

1.1. (0–1)

Podaj nazwę ustroju wprowadzonego w Rzymie po wygnaniu Tarkwiniusza Pysznego.

1.2. (0–1)

Wykaż związek między sposobem rządzenia przez Tarkwiniusza Pysznego a wprowadzeniem urzędu dwóch konsulów.

Zadanie 2. (0–1)

Uporządkuj charakterystyki postaci w kolejności chronologicznej. Najwcześniejsze z nich oznacz numerem 1, a kolejne – 2 i 3.

<p>Po efemerycznych uzurpacjach Marka i Gracjana w Brytanii pojawił się ambitny człowiek, który postanowił przejąć kontrolę nad Brytanią i ogłosił się cesarzem. Konstantynowi III udało się przeciągnąć na swoją stronę wszystkie garnizony stacjonujące w Brytanii, biorąc obronę wyspy w swoje ręce, niezależnie od władz centralnych, które i tak od dawna nie interesowały się Brytanią. Odznaczał się energią i inteligencją. Był doskonałym wodzem. Wykorzystując kłopoty władzy centralnej, postanowił poszerzyć swoje włości, opanowując Galię i Hiszpanię. Latem [...] jego armia wylądowała w Boulogne, rozpoczynając podbój Gali.</p> <p style="text-align: right;">Źródło: D. Gazda, [...], Warszawa 2010, s. 20.</p>	
<p>Co prawda, zwolywał senatorów, ale nie w tym celu, aby mu pomagali w załatwianiu ważnych spraw. Czynił to, aby wykazać ich znikomość, a tym samym, aby ich poniżyć i zlekceważyć. Większość spraw przeprowadzał sam albo z pomocą synów. Częściowo chciał, aby nikt inny nie miał żadnej władzy, a częściowo bał się podawać do publicznej wiadomości swoje występki. Był nieprzystępny, szorstki. Wobec wszystkich bez różnicy okazywał taką butą i brutalność, że nazywali go „Pyszny” [...]. Opuściwszy ziemię Rzymian¹ [...] wielokrotnie kusił sąsiednie ludy.</p> <p>¹ został wypędzony z Rzymu</p> <p style="text-align: right;">Źródło: Kasjusz Dion, <i>Historia rzymska</i>, Wrocław 2005, ks. II, s. 7–8.</p>	
<p>Chociaż nie został pokonany, odwołano go z Italii, aby bronił ojczyzny. Prowadził więc działania wojenne przeciwko Publiuszowi Scypionowi, synowi owego Scypiona, którego pobił raz nad Rodanem, drugi raz nad Padem, a po raz trzeci nad Trebią. Wyczerpały się już zasoby kraju, Hannibal pragnął więc zawrzeć tymczasem rozejm z rzymskim wodzem, aby później wystąpić z tym większą siłą. Zgodzili się na rozmowy, lecz nie uzgodniono warunków układu. W parę dni potem starł się Hannibal ze Scypionem pod Zamą.</p> <p style="text-align: right;">Źródło: Korneliusz Nepos, <i>Hannibal, [w:] Żywoty sławnych mężów</i>, Warszawa 1974.</p>	

Zadanie 3. (0–1)

Źródło: Fragment opracowania historycznego

Zasadnicza linia podziału społeczeństwa wczesnorzymskiego, którego wyrazem były głębokie konflikty społeczno-polityczne, następstwem zaś proces przebudowy struktury społecznej i państwowej, nie przebiegała bynajmniej pomiędzy ludźmi wolnymi a niewolnikami, lecz pomiędzy poszczególnymi grupami wolnych obywateli Rzymu. W opozycji do siebie stali więc z jednej strony członkowie uprzywilejowanej arystokracji rodowo-ziemiańskiej, z drugiej zaś zwykli obywatele o ograniczonych prawach politycznych, spośród których wielu znajdowało się w ciężkiej sytuacji materialnej. Antagonizm ów znalazł ujście w tzw. walce stanów pomiędzy patrycjatem i plebem. Konflikt ten, trwający ponad dwa wieki, zaciążył zasadniczo na historii poszczególnych ludów i plemion Italii oraz na przyszłości społeczeństwa rzymskiego jako całości.

Źródło: G. Alföldy, *Historia społeczna starożytnego Rzymu*, Poznań 2003, s. 33–34.

Oceń, które z poniższych zdań jest prawdziwe. Wpisz obok niego znak „x”

1.	W okresie wczesnej republiki nie występowało w Rzymie niewolnictwo.	
2.	W okresie wczesnej republiki niewolnictwo nie było najważniejszym problemem społecznym.	
3.	W okresie wczesnej republiki podział na niewolników i ludzi wolnych był najważniejszym podziałem społecznym.	

Zadanie 4. (0–2)

Źródło 1. Fragment opracowania historycznego

Koncentracja proletariatu w obrębie miasta eliminowała trudności z porozumiewaniem się, był więc on zdolny do szybkiego podejmowania akcji. Poza tym proletariusze posiadali obywatelstwo rzymskie, dzięki czemu występować mogli na zgromadzeniach ludowych jako legalna siła polityczna. Potrzeba im było tylko przywódców, którzy potrafiliby dobitnie wyrazić ich cele i którzy dzięki swej silnej pozycji w społeczeństwie rzymskim mieliby widoki na to, że będą w stanie wbrew oporowi *nobilitas* cele te realizować. Prócz tego przywódcy owi musieli być na tyle bogaci, by móc chwilowo – zanim sytuacja ubogich nie ulegnie radykalnej zmianie – wesprzeć poprzez rozdawnictwo najbardziej potrzebujących, gwarantując sobie tym samym pozycję przywódców proletariatu. Siłą rzeczy przywódcy owi nie mogli więc wywodzić się z proletariatu, a jedynie z arystokracji. Byli nimi ludzie, którzy albo jako *homines novi* walczyli z władzą oligarchii, albo też jako czołowi *nobiles* wybili się ponad własną warstwę społeczną i popadli z nią w konflikt.

Źródło: G. Alföldy, *Historia społeczna starożytnego Rzymu*, Poznań 2003, s. 83–84.

Źródło 2. Plutarch z Cheronei, *Żywoty sławnych mężów* [fragment]

Nawet zwierzęta dzikie żyjące w Italii mają swe nory i miejsce spoczynku. Natomiast waleczni Rzymianie, nasi bracia, którzy własnym życiem bronią Italii, posiadający tylko światło i powietrze, gdyż tego im nikt wydrzeć nie zdoła, bez swych domostw i miejsc odpoczynku błąkają się ze swymi żonami i dziećmi po swej ojczyźnie. Wodzowie twierdzą, że na wojnach bronią oni swych domów, których przecież nie posiadają, grobów i ołtarzy przodków, których im brak, ziemię i miennie, których w ogóle nie mają. Narażają więc i tracą życie dla zaspokojenia chciwości tych, którzy wydarli im ich majątności, i jakby na urągowisko nazywają ich jeszcze „panami świata”.

Źródło: Plutarch z Cheronei, *Żywoty sławnych mężów*, Wrocław 1976, s. 9.

Zaznacz poprawne dokończenie zdania i uzasadnij odpowiedź.

Politykiem rzymskim, który próbował rozwiązać kryzys społeczny i polityczny opisany w obydwu źródłach, był

- A. Gnejusz Pompejusz. C. Marek Krassus.
B. Tyberiusz Grakchus. D. Marek Porcjusz Katon.

Uzasadnienie: .....

.....

.....

Zadanie 5.

Źródło: Ilustracja – rekonstrukcja wydarzeń z I w. p.n.e.

5.1. (0–2)**Zaznacz poprawne dokończenie zdania i uzasadnij odpowiedź.**

Według rzymskiego pisarza Swetoniusza w sytuacji ukazanej na rycinie Juliusz Cezar wypowiedział słowa:

- a) *I Ty, Brutusie, przeciwko mnie.*
b) *Kości zostały rzucone.*
c) *Przybyłem, zobaczyłem, zwyciężyłem.*
d) *Wolałbym być pierwszy tutaj niż drugi w Rzymie.*

Uzasadnienie: .....

.....

.....

5.2. (0–1)

Zapisz imię politycznego przeciwnika Juliusza Cezara w wojnie, która rozpoczęła się od wydarzenia przedstawionego na ilustracji.

.....

Zadanie 6.

Źródło: Kasjusz Dion, *Historia rzymska* [fragment]

[Oktawian August] oddał senatowi prowincje słabsze, uspokojone i niewojownicze, natomiast w swój zarząd objął prowincje silniejsze, niepewne i niebezpieczne lub sąsiadujące z nieprzyjacielskimi ludami, czy też same przez się zdolne do wywoływania przewrotów. Uczynił to rzekomo dlatego, by senat mógł wykonywać swą władzę spokojnie, podczas gdy on sam miał ponosić trudy i niebezpieczeństwa [...].

[...] Jakkolwiek urzędy, z wyjątkiem cenzury, obsadzone są według dawnego prawa, to jednak kierownictwo i zarząd wszystkich spraw zależy wyłącznie od woli każdorazowego cesarza. Aby jednak zachować pozory, iż nie posiadają niczego samowolnie, lecz wszystko zgodnie z prawem, zjednoczyli w swoim ręku z zachowaniem dotychczasowych nazw wszystkie urzędy, które za czasów władztwa ludu decydujące miały znaczenie [...].

Źródło: *Starożytność. Teksty źródłowe, komentarze i zagadnienia do historii w szkole średniej*, oprac. G. Chomicki, S. Sprawski, Kraków 1999, s. 264–265.

6.1. (0–1)

Wyjaśnij, dlaczego Oktawian August przejął administrację prowincji najbardziej zagrożonych najazdami i buntem.

.....

.....

.....

.....

6.2. (0–1)

Wyjaśnij, co uzyskał Oktawian August dzięki opisanym w tekście działaniom.

.....

.....

.....

.....

6.3. (0–1)

Jaką nazwą określa się ustrój Rzymu po objęciu rządów przez Oktawiana Augusta?

.....

6.4. (0–1)

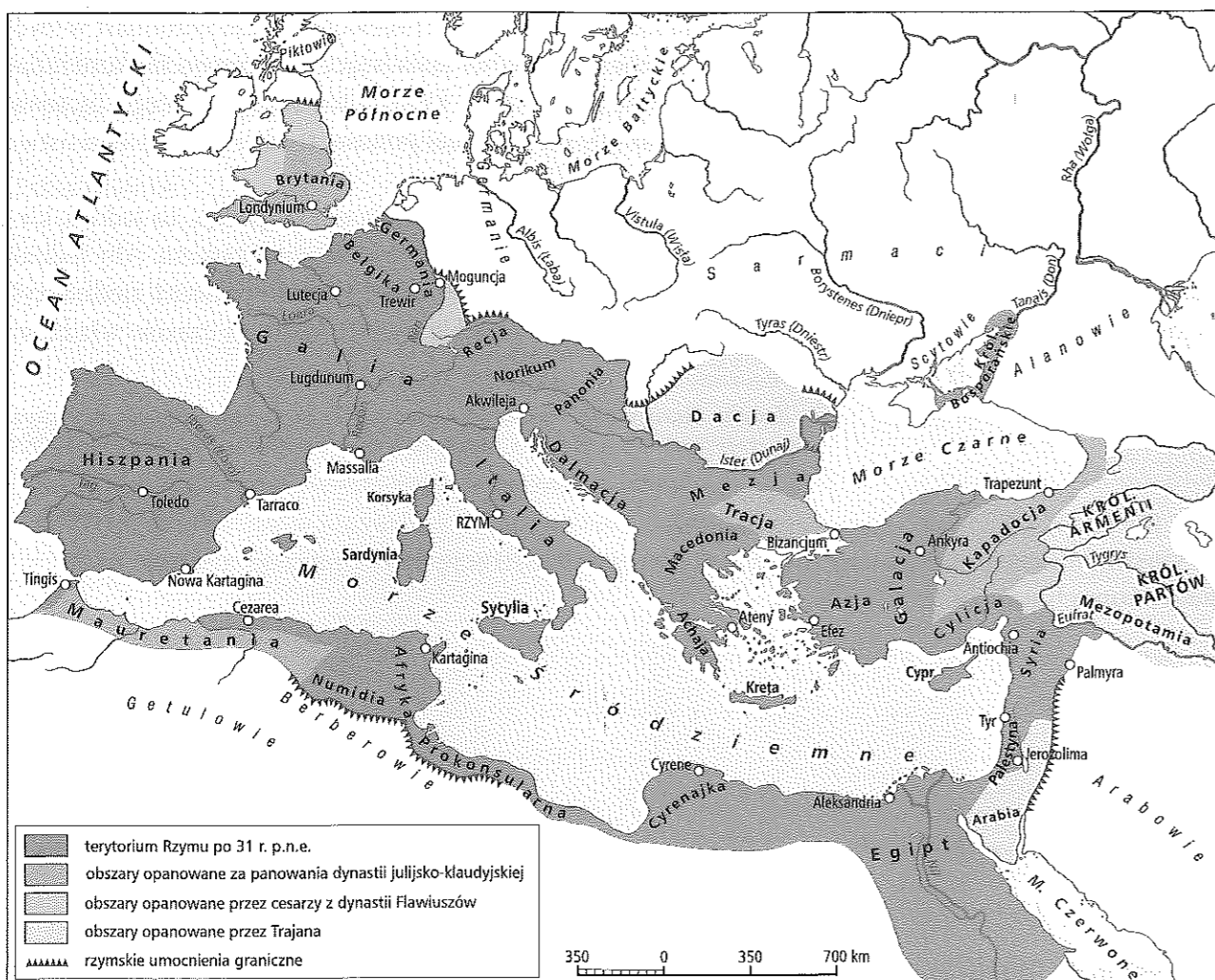
Zaznacz poprawne dokończenie zdania.

Oktawian August objął władzę w Rzymie po uprzednim pokonaniu wojsk

- A. Marka Antoniusza i Kleopatry.
B. Juliusza Cezara i Kleopatry.
C. Marka Juniusza Brutusa i Kleopatry.
D. Gnejusza Pompejusza i Kleopatry.

Zadanie 7.

Mapa. Imperium Rzymskie w I–II w. n.e.

7.1. (0–1)

Zaznacz poprawne dokończenie zdania.

Chronologicznemu porządkowi zdobywania prowincji rzymskich odpowiada szereg

- A. Sycylia – Afryka Prokonsularna – Mauretania – Dacja.
- B. Dacja – Sycylia – Mauretania – Afryka Prokonsularna.
- C. Mauretania – Dacja – Sycylia – Afryka Prokonsularna.
- D. Afryka Prokonsularna – Mauretania – Dacja – Sycylia.

7.2. (0–2)

Co ułatwiało Rzymianom ochranianie granic? W uzasadnieniu podaj dwa argumenty odnoszące się do treści mapy.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 8.

Źródło 1. Gajusz¹, *Instytucje* [fragment]

53. Jednak obecnie ani Rzymianom, ani innym ludziom będącym pod władzą ludu rzymskiego nie wolno ponad miarę i bez powodu srożyć się wobec swoich niewolników. Oto wedle [ustaw] najświętszego cesarza Antonina ten, kto bez powodu zabija swego niewolnika, odpowiada co najmniej jak za zabicie cudzego. Również nadmierna surowość właścicieli została ograniczona przez [ustawę] tego samego princepsa. [...] nie powinniśmy bowiem źle wykorzystywać swego prawa; z tego samego powodu odbiera się marnotrawcom zarząd ich majątku.

Źródło: Gajusz, *Instytucje*, Warszawa 1982, 53.

¹ Gajusz – prawnik rzymski, żył w II w. n.e. we wschodnich prowincjach cesarstwa rzymskiego.

Źródło 2. Gajusz, *Instytucje* [fragment]

43. Mianowicie, tym, którzy mają więcej niż dwóch, ale nie więcej niż dziesięciu niewolników, pozwolono wyzwolić do połowy ich liczby; tym zaś, którzy mają więcej niż 10, ale nie więcej niż 30 niewolników, pozwolono wyzwolić do trzeciej części ich liczby. Tym, którzy mają więcej niż 30, ale nie więcej niż 100, dano możliwość wyzwolenia do czwartej części. Wreszcie tym, którzy mają więcej niż 100, ale nie więcej niż 500, pozwolono wyzwolić nie więcej niż piątą część; dla tych, którzy mają więcej niż 500, nie ma reguły, która podawałaby część tej liczby, lecz ustawa określa, że nikomu nie wolno wyzwolić więcej niż 100.

Źródło: Gajusz, *Instytucje*, Warszawa 1982, 43.

8.1. (0–1)

Podaj jedną przyczynę zmian w położeniu niewolników, których odzwierciedleniem były wymienione w źródłach przepisy prawa.

.....

.....

.....

.....

8.2. (0–1)

Wyjaśnij, jak autor źródła ocenił zmiany w traktowaniu niewolników.

.....

.....

.....

.....

8.3. (0–1)

Rozstrzygnij, który rodzaj własności prawo brało w opiekę: wielkie latyfundia czy małe gospodarstwa i warsztaty. Uzasadnij odpowiedź, odwołując się do źródła 2.

.....

.....

.....

.....

Zadanie 9. (0–1)**Źródło:** Fragment opracowania historycznego

[Uzasadnienia] należy szukać w strukturze socjoekonomicznej i w charakterze postaw oraz bodźców, które miały na nią wpływ. Większość prac produkcyjnych wykonywali niewolnicy lub drobni rolnicy przypisani do ziemi (kolonowie), których status społeczny różnił się nieco od statusu niewolnika. Nawet jeśli mieliby oni możliwość ulepszania metod wytwarzania, to i tak skorzystaliby na tym niewiele albo wcale [...]. [Członkowie niewielkich uprzywilejowanych klas nie mieli] zarówno doświadczenia, jak i skłonności do przeprowadzania eksperymentów ze środkami produkcji, ponieważ robotnik obciążony był piętnem niższego statusu społecznego.

Źródło: R. Cameron, L. Neal, *Historia gospodarcza świata*, Warszawa 2010, s. 52.

Sformułuj tezę, dotyczącą przyczyn kryzysu gospodarczego starożytnego Rzymu, którą uzasadniają autorzy w przytoczonym fragmencie opracowania.

.....

.....

.....

Zadanie 10.**Źródło:** Flawiusz Wegecjusz Renatus¹, *O sztuce wojkowej* [fragment]

Gdy już starannie wybrano dziarskich i silnych młodzieńców, gdy już poddano ich codziennym ćwiczeniom na okres co najmniej czterech miesięcy, można przystąpić do tworzenia legionu pod rozkazami i opieką niezwycięzonego władcy. [...] Żołnierz przysięga na Boga Ojca, Chrystusa i Ducha Świętego oraz na Majestat Cesarza, który po Bogu ma być przedmiotem najwyższej czci i miłości dla całego rodzaju ludzkiego. Z chwilą gdy nowo obrany cesarz przyjmuje imię Augusta, należy mu się wierna miłość i gorliwa służba jako widomemu wyobrażeniu Boga. Toteż każdy człowiek, zwykły obywatel czy żołnierz, samemu Bogu służy, jeżeli wiernie miłuje tego, kto nim rządzi z bożego rozkazu. Żołnierze ślubują ściśle wypełniać wszystko, co cesarz im rozkaże, nigdy nie dezertować z wojska i nie szczerzyć życia dla państwa rzymskiego.

Źródło: Flawiusz Wegecjusz Renatus, *Zarys wojskowości. Księga II*, tłum. A.M. Komornicka, „Meander” R. 28 (1973), nr 11–12, s. 488–489.

¹ Flawiusz Wegecjusz Renatus – pisarz rzymski.

10.1. (0–1)

Rozstrzygnij, czy źródło opisuje sytuację w armii rzymskiej w II w. n.e. Uzasadnij odpowiedź za pomocą argumentu zaczerpniętego z treści źródła.

.....

.....

.....

.....

10.2. (0–1)

Oceń sposób szkolenia rzymskich legionistów przedstawiony w źródle.

.....

.....

.....

.....

Zadanie 11.**Źródło:** Fotografia**11.1.** (0–1)

Zaznacz poprawne dokończenie zdania.

Budowla zaprezentowana na fotografii została wzniesiona za panowania cesarzy z dynastii

- A. Sewerów.
- B. julijsko-klaudyjskiej.
- C. Flawiuszów.
- D. Antoninów.

11.2. (0–1)

Wyjaśnij, jaką funkcję pełniła budowla przedstawiona w źródle.

.....

.....

.....

Zadanie 12. (0–1)**Źródło:** Fragment opracowania historycznego

Na podstawie źródeł pisanych możemy odtworzyć przede wszystkim stan wiedzy Rzymian o bursztynie, a poprzez te przekazy, także stosunek niektórych ludów europejskiego *barbaricum* do tego minerału. Swoją wiedzę Rzymianie zawdzięczali częściowo Celtom, po części zaś uzupełniali ją sami, przede wszystkim przez kontakty handlowe i polityczne. Szczególnie cenne są te przekazy, które mówią bezpośrednio o występowaniu bursztynu nad Bałtykiem i na obszarze północnej Polski.

Źródło: P. Wielowiejski, *Wiedza starożytnych Rzymian o bursztynie bałtyckim*, [w:] *Pan moim światłem. Księga pamiątkowa dla Księdza Profesora Jerzego Chmiela w 65. rocznicę urodzin*, red. W. Chrostowski, Warszawa 2000, s. 359–360.

Rozstrzygnij, czy wzniesienie rekonstrukcji rzymskiej factorii w Pruszczu Gdańskim ma historyczne uzasadnienie. Uzasadnij odpowiedź, odwołując się do tekstu.

.....

.....

.....

.....

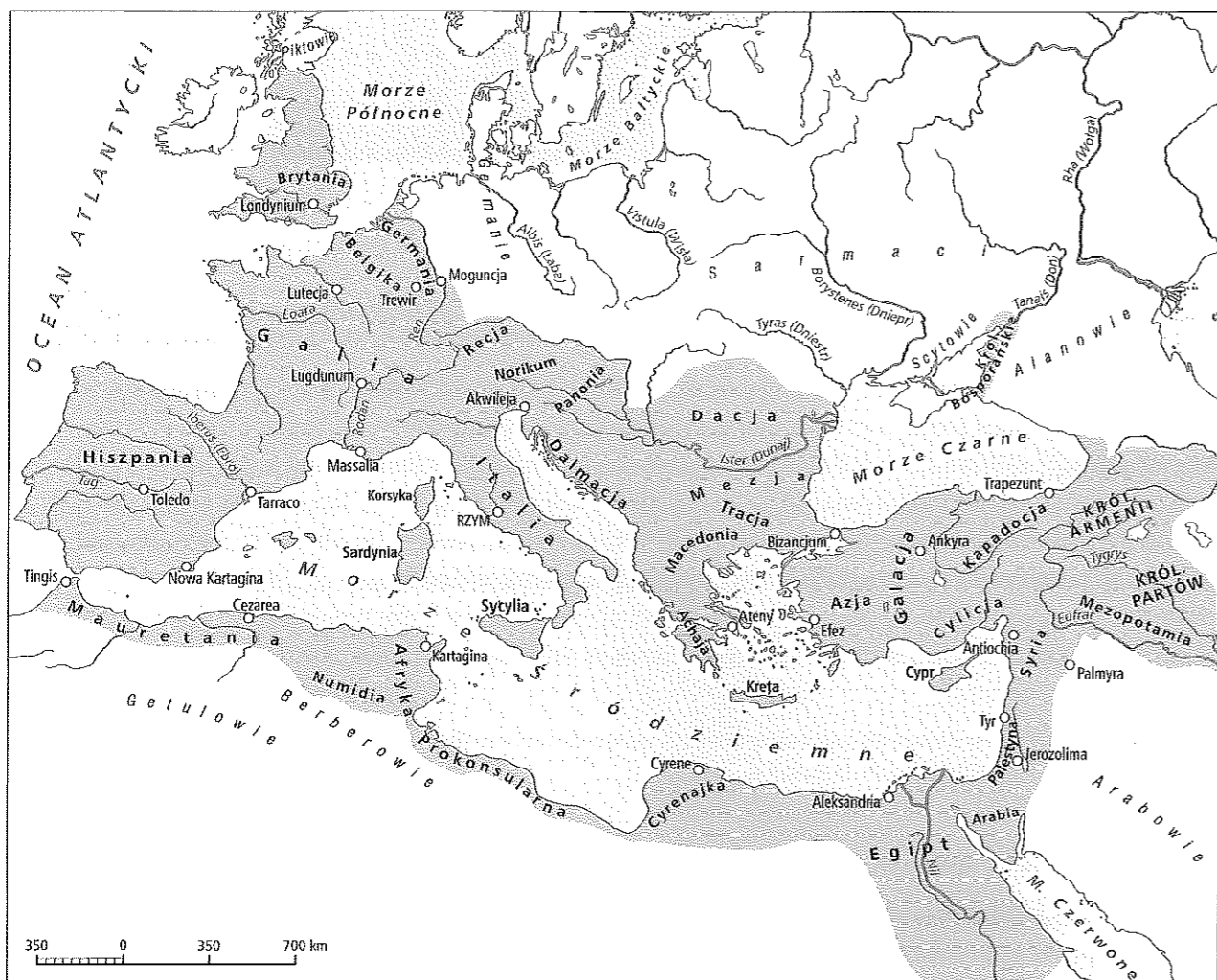
Zadanie 13.

Źródło 1. Fragment biografii Poncjusza Piłata

Kaifasz udał się na skargę do Witeliusza i propretor złożył Piłata z urzędu w roku 788 po założeniu Rzymu. Tyberiusz zmarł, zanim oskarżony przybył do stolicy, by przedłożyć swoją obronę. Piłat proces przegrał i został zesłany do Wiedni Galijskiej, gdzie rzeczywiście odebrał sobie życie, ale nie z rozpaczy, [...] – Piłat był bowiem szczęśliwy – lecz dlatego, że stoikowi zawsze wolno porzucić życie, gdy uzna to za potrzebne.

Źródło: R. Caillois, *Poncjusz Piłat*, Warszawa 1977, s. 66.

Źródło 2. Mapa cesarstwa rzymskiego

13.1. (0–1)

Podaj stulecie, w którym zmarł Poncjusz Piłat.

13.2. (0–2)

Rozstrzygnij, czy mapa przedstawia obszar państwa rzymskiego w czasach życia Poncjusza Piłata. Uzasadnij odpowiedź za pomocą jednego argumentu odnoszącego się do treści mapy.

Zadanie 14.

Źródło: Zosimos¹, *Nowa historia* [fragment]

Kiedy cała władza przeszła w ręce Konstantyna, nie ukrywał już więcej wrodzonego mu złego charakteru; pozwalał sobie wszystko czynić zgodnie z upodobaniem. Celebrował jeszcze dawne uroczystości – bardziej z obawy niż przekonania. [...] Zgładził [swego syna], nie zważając na żadne prawa natury. [...] Zdając sobie z tego sprawę, zwłaszcza z lekceważenia przysięg, udał się do kapłanów, prosząc o ofiary oczyszczające za swoje występki. Oni zaś odpowiedzieli, że nie istnieje sposób oczyszczenia, który by zdołał zgładzić tak ciężkie przewinienia. Przybył wtedy jakiś Egipcjanin z Hiszpanii i zawarł znajomość z kobietami dworu cesarskiego. Spotkał Konstantyna i zapewnił, że wiara chrześcijan gładzi każde przewinienie oraz obiecuje, że jeśli niewierzący się nawrócą na nią, natychmiast zostaną oczyszczeni z każdej winy. Konstantyn chętnie przyjął jego słowa, odrzucił tradycyjne obrzędy i zaczął uczestniczyć w tym, co mu przedstawił Egipcjanin. [...]

Kiedy nadeszło tradycyjne święto, w czasie którego wojsko musiało wejść na Kapitol i wypełnić rytuał zgodny z tradycją, Konstantyn w obawie przed żołnierzami uczestniczył w ceremonii, lecz Egipcjanin nadszedł mu widmo wyrzucające otwarcie to wkraczanie na Kapitol; trzymał się tedy z dala od świętej ceremonii, wzbudzając oburzenie senatu i ludu. [...]

Nie prowadził walk i pędził życie w zbytku; rozdzielał wśród mieszkańców Bizancjum żywność na koszt państwa; ten zwyczaj pozostał do dzisiaj. Trwonił państwowe pieniądze na bardzo liczne bezużyteczne budowle [...].

Źródło: *Starożytność. Teksty źródłowe, komentarze i zagadnienia do historii w szkole średniej*, oprac. G. Chomicki, S. Sprawski, Kraków 1999, s. 274–276.

¹ Zosimos (2. poł. V w. n.e. – VI w. n.e.) – historyk rzymski piszący po grecku.

14.1. (0–1)

Wyjaśnij, czym – według Zosimosa – kierował się Konstantyn Wielki, przyjmując chrześcijaństwo.

14.2. (0–1)

Jak Zosimos oceniał panowanie Konstantyna Wielkiego? Uzasadnij odpowiedź.

14.3. (0–1)

Określ stosunek Konstantyna Wielkiego do tradycyjnej religii rzymskiej. Uzasadnij odpowiedź.

Źródło 2. Moneta cesarza Teodozjusza II¹

¹ Teodozjusz II – cesarz rzymski panujący w V w. n.e.

Wyjaśnij różnice w polityce religijnej Pryskusa Attalusa i Teodozjusza II. Uzasadnij odpowiedź, odwołując się do źródeł.

.....

.....

.....

.....

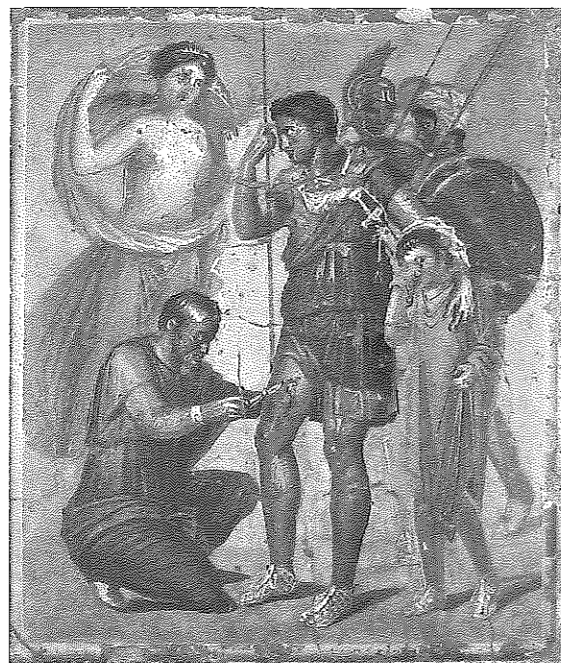
Zadanie 18. (0–12)

Zadanie zawiera dwa tematy. Wybierz jeden z nich do opracowania.

1. Przedstaw i oceń rolę, jaką odegrał Juliusz Cezar w dziejach Imperium Rzymskiego.
2. Wyjaśnij znaczenie słów Horacego *Podbita Grecja zwyciężyła swojego dzikiego zwycięzcę*. W pracy odwołaj się do materiałów źródłowych.

Materiały źródłowe do tematu 2.

Źródło A. Rzymskie malowidło z Pompejów *Opatrywanie ранego Eneasza*

Źródło B. Tytus Liwiusz¹, *Dzieje Rzymu od założenia miasta* [fragment]

[...] społeczeństwo nasze choruje na dwie wielkie, kłójące się z sobą wady, zachłanność i rozrzutność, a te zarazy wywracają wszystkie wielkie państwa. Tego i ja, im lepszy i z każdym dniem pomyślniejszy jest los Rzeczypospolitej i rośnie nasze państwo – przechodzimy przecież już do Grecji i Azji i sięgamy po pełne wielkich pokus i nawet królewskie skarby [...]. Ku naszemu zagrożeniu, wierzcie mi, dopuszczono do najazdu posągów z Syrakuz na to nasze miasto. Za dużo już słyszę takich, co wychwalają ozdoby Koryntu i Aten i śmieją się ze zdobiących domy figurek bogów rzymskich, z gliny lepionych. Ja tam wolę tych naszych życzliwych nam bogów.

Źródło: Tytus Liwiusz, *Dzieje Rzymu od założenia miasta*, Wrocław 1982, XXXIX, 4.

¹ Tytus Liwiusz (59 p.n.e.–17 n.e.) – historyk rzymski.

Źródło C. Salustiusz¹, *Sprzysiężenie Katyliny* [fragment]

Czyny Ateńczyków były, jak sądzę, dość wspaniałe i świetne, jednakże mimo wszystko nieco mniejsze niż głosi fama. Lecz ponieważ pojawiły się tam wielkie talenty pisarskie, czyny Ateńczyków po całym świecie słyną jako największe. W ten sposób dzielność ludzi czynu tak wysoko jest ceniona, jak wysoko zdołały ją słowami uświetnić wybitne talenty. Tymczasem naród rzymski nigdy nie miał tej obfitości talentów, gdyż najmądrzejsze jednostki były równocześnie najbardziej pochłonięte życiem praktycznym; samego umysłu z pominięciem ciała nikt nie kształcił; każdy wybitniejszy człowiek wolał działać niż mówić; woleli, żeby ich czyny inni chwalili niż sami opowiadać o czynach cudzych.

Źródło: Gajusz Salustiusz Krispus, *Sprzysiężenie Katyliny*, Wrocław 1971, 8.

¹ Gajusz Salustiusz Krispus (86–34 p.n.e.) – historyk rzymski.

Źródło D. Rzeźba. Poliklet, *Doryforos* (kopia rzymska)